

JAKABHÁZI ERIKA

NE LÉGY KÖZÖMBÖS!

„»Egy ember ment le Jeruzsálemből Jerikóba, és rablók kezébe esett, akik kifosztották, meg is verték, azután félholtan otthagya elmentek. Történetesen egy pap ment azon az úton, de amikor meglátta, elkerülte. Hasonlóképpen egy levita is odaért arra a helyre, és amikor meglátta, ő is elkerülte. Egy úton lévő samaritánus pedig, amikor odaért hozzá és meglátta, megsánta; odament, olajat és bort öntött sebeire, és bekötötte azokat. Aztán feltette őt a saját állatára, elvitte egy fogadóba, és ápolta. Másnap elővett két dénárt, odaadta a fogadósnek, és azt mondta neki: Viselj rá gondot, és ha valamit még ráköltesz, amikor visszatérek, megadom neked. Mit gondolsz, e három közül ki volt a felebarátja a rablók kezébe esett embernek?« – Ő így felelt: »Az, aki irgalmas volt hozzá.« Jézus erre ezt mondta neki: »Menj el, te is hasonlóképpen cselekedj.«” Lk 10,30–37

Aligha akad olyan ember, aki élete során ne tapasztalta volna meg a betegség okozta kitaszítottság, elidegenedés, beszűkülés kínzó gyötrelmét. Aki volt kiszolgáltatott, az tudja, mit jelent a segítséget nyújtó kéz, a gondoskodó odafigyelés. Ugyanakkor betegen vagy egészségesen valahányunkat foglalkoztat az elmúlás kérdése is: mi lesz velünk halálunk után, van-e örök élet, és mit tehetünk mi, elnyerése érdekében.

A fenti kérdésekre mindenkinek van egy tanult, örökölt vagy talált válasza, kinek ilyen, kinek olyan. Olykor azonban ezek a válaszok újabb kérdéseket szülnek, és ideig-óráig újra mozgásba hoznak, keresésre indítanak.

A jelen bibliamagyarázat témájául egy olyan részt választottam, amely újra szembeesít ezekkel a kérdésekkel, és továbbgondolásukra készítet, hogy fölülvizsgáljuk egész emberi életünket, viszonyulásainkat.

Az irgalmas samaritánus történetét Jézus feleletként mondja egy törvénytudó kérdésére, aki afelől érdeklődik, mit tehet, hogy elnyerje az örök életet. A választ, a törvényt maga is tudja: szeretnie kell Istent és a felebarátot. S hogy mégis elbizonytalanodik, annak az az oka, hogy nem látja, nem találja helyét a világban; nem tudja, valójában ki is az ő felebarátja. Erre a kérdésre – „de ki az én felebarátom?” – érkezik Jézus válasza, az irgalmas samaritánus története, amely szereplőiben, cselekményének mozzanataiban, üzenetében árnyalt közvetítésében izgalmasabb bármiféle modern tanítómesénél.

A felebarát kérdéskörénél maradván vizsgáljuk meg közelebről ezt a történetet, azzal a reménnyel: nemcsak ismereteink köre tágul, hanem önmagunkhoz is közelebb kerülünk kicsit.

A földrajzi hely adott: valahol, útban Jeruzsálem és Jerikó között. Pontosabb koordinátákra nincs szükségünk. Hogy mikor történik/történt az esemény, nem tudjuk. Talán történelmileg nincs is hitele, meg sem történt. Nem ez a lényeg! Jézus mégis úgy mondja, mint egy mindennapi helyzetet, úgy meséli el, hogy az akár meg is történhetett. Már ebből a tényből sejthetjük, itt nem allegorizálásról lesz szó, nem a jelképek megfejtésére kell figyelniünk, hanem magára a történetre, talán az hordozza az üzenetet.

Első olvasásra úgy tűnhet, főhősünket már a 30. versben megismerjük: egy ember, aki rablók kezébe esett, akit kifosztottak, elverték, otthagytak. A helyzetkép bemutatása után „lendül mozgásba” a történet: emberek közelednek feléje, potenciális segítők. Segítségre szorulókként – amikor függőségi helyzetben vagyunk, ágyhoz kötöttek vagy különböző szenvedélyek rabjaiként, megváltoznak a távolságok: mind a térbeli, mind az emberek közti távolságok. Érzékenyebbek leszünk a közeledőkre, és a mellettünk elhaladókra.

A 31. vers tanúsága szerint egy pap ment azon az úton, de amikor meglátta, elkerülte. A katolikus bibliafordítás szerint épp csak „észrevette”, vagyis különösebb figyelmet nem szánt rá. Igaz ugyan, hogy a zsidó vallásos törvények a papoknak megtiltják, hogy halott ember testével érintkezzenek, de: 1. ez a pap még csak közel sem ment megnézni, valóban halott-e ez az ember. 2. miféle törvény az, mely az élet, az ember ellen van?

A 31. versben sem történik különösebb változás: egy lévita ért oda, de ő is lekerülte. A lévíták templomi éneklésre, őrzésre és más kiegészítő, papok munkáját könnyítő feladatok végzésére alkalmazott személyek voltak. Magatartásában nem különbözött a paptól, ugyanazt a közömbösséget képviselte.

A történetben fordulatot a 33. vers képvisel: feltűnik egy szereplő, aki viszonyulásában modell-értékű. Jézus a szamaritánust, a zsidók által megvetett nép fiát pozitív példaként említi, aki nemcsak észrevette, látta, hanem „meglátta” a hiányt szenvedő, segítségre szoruló embert. A katolikus bibliafordítás nagyszépen érzékelteti ezeknek az ígéknek a fokozó használatával azt, mennyire fontos, miről, hogyan szerzünk tudomást. Különbség van aközött: látni és meglátni világunk jelenségeit, eseményeit.

A szamaritánusokat és a zsidókat régi ellenségeskedés „kötötte össze”, még abból az időből, amikor a zsidók a babiloni fogságból hazatértek (J. e. a 6. század elején). Jézus korában a szamaritánus kifejezés már egymagában rosszálló, lekicsinylő minősítést jelentett. Az elidegenedés, ellenségeskedés olyan mértékű volt, hogy a zsidók egyáltalán nem érintkeztek velük, a szamaritánusok pedig szidták a területükön áthaladó, Jeruzsálembé igyekvő zsidókat. Mint ilyent, Jézus kontrasztként állítja a történet középpontjába épp a szamaritánust. Azáltal, hogy ő képviseli a segítő szándékot, a cselekvő szeretetet, a zsidó papokkal szemben, nemcsak a pap, a lévita magatartását bírálja, hanem rendre utasítja és megszégyeníti hallgatóságát is.

A pappal és lévítával ellentétben, akik „elkerülték” a félholtra vert embert, a szamaritánus nemcsak „ment” és „odament” hozzá, de „odaérkezett” és segített. Nemcsak „meglátta”, hanem meg is szánta, „könyörületességre indula” – amint a Károli-féle bibliafordításban olvashatjuk, és „megesett rajta a szíve”, a katolikus fordítás szerint.

A következő versekben (34–35) arról olvashatunk, az irgalmas szamaritánus miképp segít; hogyan nyilvánul meg életének egy váratlan helyzetében.

A 36–37. versek egyfajta keretül szolgálnak a történethez, visszautalnak a törvénytudó kérdésére, akinek felelete megegyezik Jézus tanításával. Az a felebarátja a pórul járt embernek, aki irgalmas volt hozzá. Vagyis az a felebarát, aki azzá válik, tettei, cselekedetei, megnyilvánulásai által. A 36. vers úgy hangzik, mint egy felhívás: Te mit tettél volna? Ki vagy ebben a történetben? Mire vagy képes? Kivel azonosulsz? És a válasz elől nincs kitérés: döntened kell, hogy cselekszel-e, felebaráttá válsz-e vagy sem?! És ha a kiinduló kérdés saját létemre, életemre vonatkozik („mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet?”), úgy most újra az én kerül a középpontba azáltal, hogy képes-e a felebaráttá való átminősülésre.

A történet során a passzivitást aktivitás váltja fel: a cselekménysor minket is megmozdít, kimozdít közömbösségünkől, kényelmünkől. És épp ez az üzenete: a kiszolgáltatott, szükségét, hiányt szenvedő ember iránt nem maradhatsz közömbös. Leo Buscaglia amerikai pszichológus szerint a szeretet ellensége nem a gyűlölet, hanem a közöny, a teljes érdektelenség. Ezt láttuk megnyilvánulni a pap és a lévita esetében.

A 37. vers felszólító mondata – „Menj el, te is hasonlóképpen cselekedj!” – tette indít mindannyiunkat. Eszünkbe juttatja Jakab apostolt, aki levelében azt írja (2,17): „A hit is, ha cselekedetei nincsenek, halott önmagában”. A szeretet pedig Erich Fromm szerint (is) „hitből származó cselekedet, és akikben kevés a hit, abban kevés a szeretet is”. És nagyszerűen rácseng a híres pszichológus folytatása is a történetre, amikor azt mondja: „Ha a te utad a szeretet, a cél nem érdekes, a folyamatnak lesz szíve”. Ennek a cselekvő szeretetnek a folyamatát érzékeltetik az igék is: a pap ment az úton, a lévita odaért, míg az irgalmas szamaritánus „úton levő” – azt olvassuk róla. Ezt az úton levést mi sem érzékelteti jobban, mint az, hogy nemcsak pillanatnyi segítséget nyújt, hanem fölemeli, maga mellé veszi az embert, és perspektívát teremt számára: lehetőséget a holnapi létre. Ebben áll a felelősségteljes szeretet lényege.

A zsidó(k) és a szamaritánus(ok) között egy fontos „azonosság” van: mindenikük ember – és ez Jézus szerint elég ahhoz, hogy a cselekvő szeretet megnyilvánuljon, hogy bizalom által személyes kapcsolatba kerüljön azzal, akinek felebarátjává válhatunk.

Tőlünk függ, kinek a szerepét vállaljuk föl. A szemléletváltás vagy szemléletváltás a mi feladatunk: a már halottat vagy a még élőket nézzük? És mit látunk meg?! Választásunkban felfedezhetjük a válaszokat, amelyeket keresünk. „Menj el, te is hasonlóképpen cselekedj.” Ámen.

FEKETE LEVENTE

A FÉLELEM RENESZÁNSZA (?)*

Mt 19,16–20, Mt 22,15–22

A bibliai ifjúnak volt egy gondja: örök életet szeretett volna nyerni, vagy – keresztény szóhasználattal – üdvözülni szeretett volna, és nem tudta, miként is valósíthatná meg. Hogyan döbbsen rá, hogyan *érett rá* erre a gondolatra? A Biblia erről nem tudósít. Egy dolog azonban bizonyos: életének abban az időszakában, amikor már kellő tapasztalattal rendelkezett, elhatározta, mindent megtesz azért, hogy Jézussal, a Mesterrel találkozzék, hogy kielégítő választ kapjon tőle erre a számára annyira fontos kérdésre. S amikor végre szemtől szembe állt a Mesterrel, fel is tette neki a kérdést: „Mi módon nyerhetném el az örök életet?”

De miért volt annyira fontos számára ezt megkérdezni? Mert a gazdag ifjú nyilván úgy érezte: számára ez a legfontosabb. Kissé „elhasználta” kifejezéssel élve: ettől függ boldogsága, élete értelme. Úgy gondolom, a kérdés a gazdag ifjú életének épp a közepébe vágott bele.

A felelet rendjén mindez igazolódik is. Fontos felfigyelni arra, hogy őt nem a pusztán kíváncsiság vezette Jézushoz. Eltekintve attól, hogy beleszületett a válásba, ő nagyon is komolyan vette azt. Egészen pontosan: vallásának előírásait. Így hát e kérdésnek – amely egyébként sajnos nem szokott „túl” gyakran elhangzani mindennapjainkban – megvolt a maga előélete.

Jézus válaszából kiderül, hogy a gazdag ifjú olyan lelki életúton menetel, amely egészen biztosan nem fogja a célhoz vezetni. Egyébként – meg lehet szokni.

S ha a menetelésnél tartunk: volt szerencsém a sorkatonasághoz – mint sokunknak. Hétfőn kiásatták a lövészárkot, kedden betemettük. Szerdán kezdődött előlről. Belefásulva és beleszokva, ugyanakkor kiábrándulva, de egész nagy gyakorlatra tettünk szert lövészárk-ásásában, és gyorsan teljesítettük egyéb feladatainkat is. Az élet nem állt meg, a gépezet működött, amelynek része voltunk – mégpedig érezhetően értelem nélküli része. Csakhogy Isten minket értelemmel és lélekkel áldott meg. A kettőből áll össze a személyiség.

A gazdag ifjú értelmére támaszkodva lelki igényből teszi fel a kérdést, mert üdvözülni akar. És ha vallásról és megszokásról van szó, nem lehet egyenlőségjelet tenni az Élet (mondhatni) mindennapi szokásgyakorlata és a vallás formagyakorlata közé, és pedig azért nem, mert a vallás egy egészen sajátos lelki igény bölcsőjéből növekszik ki: Isten akaratából. Ez a sajátos lelki igény – ép-

* Elhangzott az ULOSZ konferenciáján, Kolozsváron 2004. augusztus 27-én.